

СЕКЦІЯ 1 ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.111:81'373.7

КОМПАРАТИВНІ ФРАЗЕОЛОГІЧНІ НОМІНАЦІЇ ОКРЕМИХ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ РИС ХАРАКТЕРУ ЛЮДИНИ В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Билиця У.Я.,

асистент кафедри англійської філології

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

У статті розглядається питання вербалізації окремих морально-етичних рис характеру людини в англійській картині світу засобами одиниць компаративної фразеології. Дослідження здійснено в руслі ідеографії, когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології. Аналіз фактичного матеріалу проведений із використанням дихотомічного підходу.

Ключові слова: компаративна фразеологічна одиниця, морально-етичні риси характеру, дихотомічна опозиція, оцінність, національно-культурна специфіка.

В статье рассматривается вопрос вербализации отдельных морально-этических черт характера человека в англоязычной картине мира средствами единиц компаративной фразеологии. Исследование осуществлено в русле идеографии, когнитивной лингвистики и лингвокультурологии. Анализ фактического материала проведен с использованием дихотомического подхода.

Ключевые слова: компаративная фразеологическая единица, морально-этические черты характера, дихотомическая опозиция, оценочность, национально-культурная специфика.

Bylytsia U.Ya. COMPARATIVE PHRASEOLOGICAL NOMINATIONS OF SOME MORAL AND ETHICAL PERSONALITY TRAITS IN THE ENGLISH LANGUAGE WORLD VIEW

The article deals with the issue of the verbalization of some moral and ethical personality traits by means of comparative phraseological units in the English Language World View. The research is done in the framework of ideography, cognitive linguistics and linguocultural studies. The actual material is analyzed with the help of the dichotomous approach.

Key words: comparative phraseological unit, moral and ethical personality traits, dichotomous opposition, evaluativity, national cultural specificity.

Постановка проблеми. У лінгвістичних дослідженнях останніх десятиліть чільне місце набуло використання антропоцентричного принципу, відповідно до якого людина як основа всього буття на Землі стала центральним об'єктом мовознавчих студій. Особливий інтерес дослідників із погляду антропоцентризму викликає те, як і якими мовними засобами людина іменує себе, свої риси, ознаки та властивості, свої вчинки та дії, які мовні механізми й образні асоціації використовує, з яких концептуальних сфер запозичує символічні образи для своєї номінації, з ким / з чим себе порівнює, наскільки різняться ці номінації в різних мовах, що є в них універсального, а що специфічного / унікального тощо. Відповіді на ці запитання певною мірою можна знайти в семантиці антропоцентричних компаративних фразеологічних одиниць (далі – АКФО), які є об'єктом аналізу в цій статті і в якій робиться спроба дослідити питання об'єктивації засобами цих одиниць

«морально-етичних рис характеру людини» в англійській картині світу (далі АМКС).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі вербалізації рис характеру за допомогою різноманітних мовних засобів присвячено чимало публікацій. Часто вони виконані також на матеріалі фразеологічних одиниць (далі – ФО), причому різних мов, зокрема, української мови – С.В. Помирча [1], Н.Д. Бабич [2], російської – Л.Ю. Буянова [3], німецької – О.П. Дмитренко [4], верхньолужицької – О.А. Моторний [5]. У низці праць ця проблема прямо чи опосередковано досліджується у працях порівняльного характеру, у яких найбільш часто однією з мов є англійська: О.Ф. Арсентьева [6], Г.А. Багаутдинова [7], Ж.Х. Гергокова [8], А.В. Чайківська [9].

Проте в усіх вищезазначених дослідженнях АКФО як ефективні засоби вербалізації загалом концепту «людина» та її «морально-етичних рис характеру» фігурують тільки епізодично поряд з іншими структурно-се-



мантичними типами ФО. Виняток складають тільки праці К.І. Мізіна [10] та О.Г. Сошко [11; 12], які виконані на матеріалі компаративних фразеологізмів, причому різних мов, зокрема й англійської, проте теж у порівняльному аспекті, а тому ці дослідження не змогли вичерпати весь склад цих одиниць на вербалізацію «морально-етичних рис характеру» людини в АМКС. Відтак, відсутність у вітчизняній фразеологічній науці дослідження АКФО на позначення цих рис характеру людини в англійській мові й зумовили мотиви вибору теми статті.

Постановка завдання. Отже, об'єктом дослідження є 150 номінативних і комунікативних АКФО англійської мови зі структурою словосполучення і речення зі спільним семантичним компонентом «морально-етичні риси» людини, що мають частково або повністю переосмислений склад і виокремлені шляхом суцільної вибірки з вітчизняних і зарубіжних фразеографічних джерел [13–16]. Такими є одиниці різноманітних структурних типів, як наприклад: ад'єктивні – *(as) modest as a maiden, (as) vain as a turkey-cock*; дієслівні – *walk like a crane, sit about like a lord*; паремійні зі структурою речення – *Vanity backbites more than malice* тощо. Перші два типи формують центральний пласт одиниць на позначення досліджуваних рис характеру, третій тип має зазвичай інтерпретаційний характер.

Дослідження «морально-етичних рис людини» на матеріалі АКФО є в даній роботі не випадковим. По-перше, саме ці одиниці є чи не найбільш «антропоємними» [термін В.М. Телії], тобто є номінативно зорієнтованими на людину, оскільки домінантною зоною цих одиниць, яку вони покривають своєю семантикою, є насамперед «людина». Ці одиниці безпосередньо пов'язані з її «картиною світу», з характеристикою її як зовнішнього, так і внутрішнього світу. По-друге, саме ці одиниці здатні достатньо коротко, проте ёмно і влучно, образно й емоційно дати характеристику людині, її якостям, діям і вчинкам. Відбувається це завдяки тому, що в семантиці цих одиниць спостерігається перехрещення антропоцентричної й аксіологічної семантики, образності й емоційності, що потенційно зумовлює їх яскраві виражальні можливості щодо образу людини. Важливою ознакою АКФО є наявність у їх семантиці також яскраво вираженої національно-культурної маркованості, яка дозволяє виявити різноманітні елементи культури носіїв англійської мови, їх звичаїв і традицій, їх ціннісних

пріоритетів, специфіку їх світобачення та світорозуміння.

Актуальність статті визначається загальною антропоцентричною спрямованістю сучасних лінгвістичних розвідок на дослідження «людини» та її вербалізацію різними мовними засобами, серед яких чільне місце займають одиниці компаративної фразеології.

Головною метою дослідження є виявлення цих одиниць, які об'єктивують одну із важливих складових частин характеру людини – «морально-етичні риси», а також їх аналіз та опис крізь призму ідеографії, когнітології та лінгвокультурології.

Для досягнення поставленої мети ставляться такі завдання:

– інвентаризувати та системно організувати за дихотомічним принципом основний корпус АКФО на позначення «морально-етичних рис» людини в АМКС, а також виявити ті джерела й сфери навколишнього світу, звідкіля носії англійської мови запозичують символічні образи для їх перенесення на образ людини;

– проаналізувати оцінну й фрагментарно національно-культурну релевантність семантики цих одиниць з метою виявлення різноманітних елементів культури носіїв англійської мови, окремих ціннісних орієнтирів і пріоритетів, специфіку їх світобачення та світорозуміння, їх асоціативно-образного мислення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головна мета й поставлені завдання зумовлюють необхідність уточнення окремих термінів, що стосуються нашого дослідження, зокрема таких, як «характер», «рис характеру», «морально-етичні риси» тощо. Так, термін «характер» людини (від гр. *charakter* – ознака, риса, особливість) є багатограним і в психології він трактується як «складне, індивідуально-своєрідне поєднання стійких рис людини, яке формується під впливом умов її життя і виховання та зумовлює типові для неї способи поведінки» [17, с. 383]. Загалом характер людини поєднує велику кількість ознак, рис, які проявляються, зазвичай, в її діяльності та суспільній поведінці, у її ставленні до колективу до інших людей, до навколишньої дійсності, до праці та самої себе. Ці ознаки й риси не ізольовані одна від одної, а закономірно поєднані й утворюють певну цілісну структуру. Складовими частинами цієї структури є психо-емоційні ознаки і стани людини, її волюві зусилля, інтелектуальні здатності, а також морально-етичні

якості, які в сукупності формують людину і відрізняють її від інших біологічних істот [17, с. 383].

Найбільш обширний пласт рис характеру людини складають її морально-етичні риси, серед яких у літературі з психології виокремлюють, зазвичай, 5 груп, а саме: 1) риси, що експлікують ставлення людини до самої себе, тобто є особистісними і безвідносними до інших людей та до навколишнього середовища; 2) риси, що демонструють ставлення людини до інших людей, до колективу, до суспільства; 3) риси, що виявляються у ставленні людини до речей, до грошей, до майна та матеріальних цінностей; 4) риси, що демонструють ставлення людини до праці, до своєї справи, до своїх обов'язків; 5) риси, що характеризують людину за мовленнєвими особливостями [18; 19].

Слід відзначити певну умовність цієї класифікації і тісний взаємозв'язок і взаємозалежність між її складовими частинами, оскільки, наприклад, такі риси характеру людини, як «доброта, добродушність» можуть зумовлювати її «чуйність і співчутливість» в ставленні до інших людей тощо.

Загалом наша картотека налічує близько 860 АКФО на позначення усіх вищезазначених типів морально-етичних рис характеру, а відтак, усвідомлюючи неможливість ґрунтового опису й аналізу їх усіх у межах однієї статті, ми зупиняємося тільки на першій групі морально-етичних рис, тобто на тих, які експлікують здатність ставлення людини до самої себе, до правильної самооцінки, демонструють самокритичність і є відносно особистісними. Зазвичай ці риси мають не пряме, а тільки опосередковане відношення до інших людей, до колективу, до праці, до матеріальних цінностей тощо.

Слід зауважити, що «морально-етичні риси» характеру, як і людина загалом, перебувають у дихотомічному протиставленні, яке є цілком очевидним. Адже характеризуючи будь-яку людину, можна говорити про те, є вона доброю чи злою, щирою чи лицемірною, скромною чи зарозумілою, щедрою чи скупю, правдивою чи брехливою, порядною чи підступною, бережливою чи марнотратною тощо. Саме за таким дихотомічним принципом і сформовані опозиції морально-етичних рис характеру та здійснюється аналіз АКФО, що їх вербалізують. Такий дихотомічний підхід до аналізу мовного матеріалу на позначення різних рис та ознак людини апробований уже у низці

попередніх досліджень автора [20–22]. Отже, стосовно рис морально-етичного характеру можна виокремити такі концептуально-дихотомічні опозиції, які фактично є не чим іншим, як опозиційними «гіпоконцептами» (термін А.М. Приходька):

1. а) «скромний, простий, невибагливий, неамбіційний»; б) «нескромний, гордовитий, пихатий, зверхній, зарозумілий, високомірний, чванливий, амбіційний, хвалькуватий».

«Скромність» є однією з позитивних рис характеру людини. Вона притаманна людині, яка не любить підкреслювати свої заслуги, не претендує на особливе становище, є стриманою у поведінці, вихованою, не має особливих претензій на розкіш, багатство, характеризується мовленням без пишних фраз, без перебільшених оцінок і т. ін. [23, с. 1339]. Фактичний матеріал свідчить про те, що ця риса характеру поєднується в АМКС часто з «простотою, скромністю» самої людини, її зовнішності, поведінки, із «простотою, прямою» окремих речей, явищ, що її оточують, із «простим» зовнішнім виглядом окремих анімалізмів, фітонімів тощо: *(as) simple as Simon / as a pie / as snow / as John Bull*; *(as) plain as the nose on one's face / as the palm of one's hand / as a pikestaff*; *(as) modest as maiden / as a mouse / as primrose*; *be / look / behave etc like a man (woman, person) in the street / like a man of the Chatham omnibus* тощо.

Внутрішня форма значної частини з цих одиниць є хоча й прозорою, вмотивованою, проте неповторною в інших мовах, а інколи й взагалі унікальною, оскільки містить певні безеквівалентні слова-етноніми, як наприклад: *Simon* – бібл. персонаж *Simon* у Новому Завіті [24]; *Chatham* – місто в Англії, графство Кент [24]; *John Bull* – насмішливе йменування англійців, що походить із одного із сатиричних памфлетів [13, с. 560] тощо.

У формуванні одиниць цього гіпоконцепту фігурують різноманітні культурні коди (артефактний, зоонімний, фітонімний), що свідчить про різноманітність образних асоціацій в актуалізації зазначених рис людини в АМКС. І все-таки домінує у формуванні цих одиниць антропоморфний культурний код і асоціативно-образна паралель «людина – антропоморфізм» складає тут 43,7%.

Незважаючи на те, що самі по собі риси характеру «скромний, простий» є позитивно-оцінними, в мовленнєвій ситуації одиниці, що їх вербалізують, можуть набувати і негативної оцінності, якщо вони виражають



недооцінку цих достоїнств людини або порушують почуття її власної гідності. Більше того, окремі одиниці цього гіпоконцепту навіть на рівні узусу мають негативну оцінність: *(as) simple as John Bull, be / look etc like meat and potatoes person* тощо.

Загалом не дуже висока щільність об'єктивації цього мікроконцепту (всього 16 АКФО) свідчить, на наш погляд, про те, що скромна, звичайна й проста людина не становить для носіїв англійської мови якогось особливого або підвищеного інтересу. Цього не скажеш про «гордовиту, пихату, зарозумілу, самозакохану й хвалькувату» людину в АМКС, яка об'єктивована, за нашою картоцею, 43 АКФО. Ці морально-етичні ознаки поєднують в собі перебільшене почуття власної вартості чи важливості, надмірно високу думку про себе, погорду, зарозумілість; надмірну впевненість у своїх силах, здібностях, можливостях; самовпевненість; вразливе сприйняття думки про свою особу і ставлення до себе оточуючих; самолюбство; чванливе вихваляння тощо [23, с. 945]. Звичайно, такі риси характеру отримують більш гостру й негативну емоційно-оцінну реакцію оточуючих і «провокують на рівні мови більш численні номінації» [10, с. 333]. Саме тому ці «морально-етичні риси» людини знайшли своє широке відображення і в семантиці АКФО, в яких фігурує широке коло асоціативно-образних паралелей:

– «людина – зооморфізм» (31,6%): *(as) proud as a peacock / as a turkey-cock / as a dog with two tails / as a bee with two tails / as a hen with one chick (chicken); (as) conceited as a barber's cat; (as) solemn as an owl; walk / strut / swell etc like a crane / like a peacock / like as a turkey-cock* тощо. Ці та інші приклади вражають влучністю й оригінальністю мислення людини, її вмінням помічати в сфері тваринного світу те, що є характерним і для людини. Як бачимо, вищезазначені ознаки людини асоціюються в англійській мові, як і в інших лінгвокультурах, із пихатою манерою поведінки окремих тварин, птахів (журавля, павича, індики, сови, курки з курчатами), з їх величною походою або з бундючністю тощо. Багато з подібних одиниць є гіпотетично універсальними (порівн.: укр. *пихатий / гордий як індик / як гусак*; рос. *важный как павлин / как индюк* тощо);

– «людина – предмет / артефакт» (26,3%): *(as) stiff as a pikestaff / as a poker / as a post / as a ramrod / as a stake* тощо. У структурі подібних АКФО фігурують лексеми предметно-арте-

фактного культурного коду, яким властива така семна ознака, як «прямий, негнучкий», що дозволяє носіям англійської мови їх асоціювати із часто своєрідною, занадто прямою поставою людини, що підкреслює її надмірну самовпевненість, а також зверхність щодо інших (порівн.: як кілок проковтнув (укр.), *словно аршин проглотил* (рос.) тощо);

– «людина – антропоморфізм» (23,7%): *(as) grave as a judge, (as) proud as an apothecary / as a bride; (as) pleased / proud as Punch, sit about like a lord / like a royalty* тощо. Подібні одиниці асоціативно мотивовані поведінкою самої людини, її зверхнім поглядом або зверхнім ставленням до інших, «королівською» манерою поведінки за столом, пихатим, бундючним виразом обличчя.

Відомо, що «надмірна гордість, пихатість, зверхність» людини часто виявляється в її намаганні показати свою значимість шляхом приниження тих, хто її оточує, що знайшло своє відображення в таких дієслівних АКФО: *treat smb. like dirt / muck (under ones feet) / like a dog; be / behave etc as if one were better than others / like lord it over someone* тощо.

Ціла низка одиниць гіпоконцепту «пихатий, зарозумілий» є лакунарними: *(as) proud as a bee (a dog) with two tails / as Punch, sit about like a lord / like a royalty, be like a fly on the coach wheel*. Останні два вирази мають взагалі достатньо затемнену семантику і перший з них означає «сидіти з пихатим виглядом як член королівської родини», а другий – «бути гордим як муха на колесі поштової карети» (вираз із байки Лафонтена «Диліжанс і муха»).

Лакунарними є також АКФО *be / behave like Jack Homer / like smart Aleck / like Jack in office / like Lady Muck*, які виражають значення «хвалькуватий, зверхній» і які містять у своєму компонентному складі антропоніми – *Jack Homer* [ім'я хвалькуватого хлопчика з дитячого вірша]; *smart Aleck* [самовпевнена людина]; *Jack in office* [зазнайкуватий чиновник, бюрократ]; *Lady Muck* [зверхня пихата жінка]. Це ж значення виражає й АКФО *be holier than the Pope* «видавати себе вищим від усіх інших» (досл.: бути святішим ніж Папа Римський). Структура порівняння є сама по собі продуктивною і є основою виникнення й інших одиниць: *be more royalist than the King / more English than the English* тощо.

Загалом з погляду аксіології усі одиниці гіпоконцепту «пихатий, гордовитий, зарозумілий» є негативно-оцінними. Така ж негативна оцінка чітко проглядається й у семан-

тиці паремій, що складають інтепретаційне поле цього гіпоконцепту: *There is no pride like that of a beggar grown rich*. Зазначається, що *Every man has as much vanity as he is deficient in understanding*.

Відомо, що все-таки без здорових амбіцій людина існувати теж не може, оскільки без них вона «як жінка без вроди»: *A man without ambition is like a woman without looks*.

Англійська народна мудрість також гласить, що «скромність, простота», притаманні людині, не є якостями константними і можуть в силу різних життєвих обставин мінятися або й зникати цілком: *Modesty is like the snow: when it melts it is gone forever*.

Окремі паремії виражають диференційну сему «скромність у здобутті людиною якихось благ»: *Enough is as good as a feast. The half is more than the whole. Better go to heaven in rags than to hell in embroidery. Better less, but better*.

Остання паремія характеризується універсальністю своєї семантики: англ. *Better less, but better*. – нім. *Besser wenig und gut als viel und schlecht*. – пол. *Lepiej malo a dobrze*. – рос. *Лучше меньше, да лучше*.

2. Концептуально-дихотомічна опозиція
а) «стійкий, незмінний характером» – б) «нестійкий, із мінливим характером».

Наявність у людини певних стійких поглядів, переконань, яких вона дотримується протягом певного часу й не міняє їх на догоду іншим або на вимогу тієї чи іншої ситуації, що складається, є її цінними якостями. Така людина викликає повагу в інших, і навпаки – людина, що часто міняє свої погляди, переконання, викликає осуд.

У складі КФ англійської мови є невелика кількість одиниць, що виражають ці риси характеру: а) *(as) steady as time / as a rock* (всього 2 АКФО), внутрішня форма яких прозора, а вибір символічних образів є цілком логічним і вмотивованим; б) *(as) changeable as the weather / as the weather-cock / as the sea / as the moon / as the fair-weather friend; be / behave etc like Vicar of Bray* (всього 13 АКФО), внутрішня форма яких виявляє здебільшого асоціативний зв'язок із символічними образами природоморфного культурного коду, що спостерігається і в інших мовах: англ. *(as) changeable as the weather (the weather-cock)* – укр. *мінливий як погода (як флюгер)* – рос. *изменчив как погода (как флюгер)* – нім. *veränderlich wie das Wetter (der Wetterhahn)*.

Єдиною одиницею цього гіпоконцепту, що має затемнену внутрішню форму є *be / behave*

etc like Vicar of Bray (досл.: бути як вікарій із Брей). Вона вмотивована історико-релігійним змістом, пов'язаним з іменем вікарія з Брей графства Беркшир XVI ст., який, щоб зберегти свою посаду, чотири рази змінював свою релігію: двічі був протестантом і двічі католиком [13, с. 986]. Біблійну етимологію має вираз *(as) unstable as water* (досл.: мінливий як вода).

Сутність вищезазначених рис характеру людини та їх оцінка опосередковано відображені в окремих компаративних пареміях. Так, народна мудрість гласить, що стійкість характеру є хорошою якістю людини і прирівнюється до дорогоцінного каменю – *Consistency is (like) a jewel*. У пареміях підкреслюється, що загалом змінити характер людини є важкою справою: *To learn is hard, but to unlearn is harder. Nature draws more than ten oxen. Dress a monkey as one will, it remains a monkey still* (порівн. в інших мовах: укр. *Як вовка не годуй, а він все в ліс дивиться*. – нім. *Lehre den Wolf das Vaterunser, er sagt doch Lamm*. – рос. *Как волка ни корми, а он все в лес смотрит*. – пол. *Wilka natura ciagnie do lasu*).

Окремі паремії вказують на те, що людина все-таки «змінюється, але рідко на краще» – *Man changes often but gets better seldom*. Міняти характер людини слід у юному віці, оскільки *As the twig is bent, so the tree is inclined*.

Оцінність одиниць обох гіпоконцептів є полярною: (+) – (-).

3. Концептуально-дихотомічна опозиція а) «звичайний, пересічний, простий, нічим особливий» – б) «незвичайний, специфічний, своєрідний, особливий, неординарний, дивакуватий»:

а) *(as) common as blackberries / as a cart-way / as the highway / as dirt / as muck / as a man in the street, (as) plain as daylight / as sun at noonday / as (the) day / as a bump on a log; be not better / worse than the next man* (всього 18 АКФО).

Мотиваційно-образна основа, а також символічні образи у складі окремих з цих одиниць є, з погляду носіїв інших мов, дещо неочікуваними, а тому семантика таких одиниць має специфічний і навіть лакунарний характер: *(as) common as a cart-way / as a cart-way, (as) plain as a bump on a log* тощо.

В окремих дієслівних АКФО спостерігається вживання англомовних антропонімів, які підкреслюють безеквівалентність і національно-культурну маркованість подібних одиниць: *be / look / behave etc like an average Joe / like every man Jack* тощо.



б) *(as) scarce as hen's teeth; (as) gay as pink ink, (as) phony (queer) as a three-dollar bill (амер. сленг) (as) queer as Dick's hatband (амер. сленг)*. Усі ці ад'єктивні одиниці, завдяки вжитим у їхньому складі своєрідним символічним образам, об'єктивують гіпоконцепт «незвичайний, специфічний, своєрідний, особливий» унікально. Так, наприклад, семантика однієї з них мотивована символічним образом *a three-dollar bill* (трьохдоларова купюра), яких у США взагалі не було, а семантика іншої пов'язана з Річардом (Діком) Кромвелем, сином Олівера Кромвеля, який правив Британією з 1653 по 1658 рр. і носив на капелюсі дивну стрічку-корону – *Dick's hatband*. Крім цього, обидві одиниці, актуалізуючи значення «дивний, чудний, специфічний», містять у своїй семантиці сему «дивний, чудний, із гомосексуальним ухилом».

У складі АКФО на позначення вищезазначених якостей є ціла низка дієслівних одиниць, семантика одних з яких є також унікальною – *be / look etc like a sore thumb / like an another cup of tea / like a queer fish*, інших – гіпотетично універсальною – *be / look etc like a fly in the ointment / like a scabbed sheep in a whole flock / like a black sheep* тощо.

З погляду аксіології одиниці на позначення «звичайної, простої» людини є переважно нейтрально-оцінними, а одиниці на позначення «незвичайної, дивакуватої» є у своїй більшості негативно оцінними.

У складі «морально-етичних рис» особистісного характеру людини можна виокремити й інші концептуально-дихотомічні опозиції, як наприклад: **4. «точний, пунктуальний» – «неточний, непунктуальний»:** *(as) regular as the clock / as clockwork, do smth. like Cocker – be / behave etc like a Johnny-come-lately* тощо; **5. «впевнений» – «невпевнений»:** *(as) sure as egg is egg / as God made little apples / as I'm sitting (standing) here / as my name is Bill – be not sure as to the weather / as the sun will cross the sky / as at the crossroads* тощо; **6. «обережний, обачний» – «необережний, необачний»:** *(as) wary as a cat, (as) watchful like a lynx / like a hawk / like a sentinal – (as) imprudent as the child / as a marriage, be living / sitting etc like on a volcano (on the edge of a volcano) / like on a brink of a precipice / like between two fires* та ін.

Висновки з проведеного дослідження. Проведений аналіз дозволяє констатувати, що англомовна компаративна фразеологія достатньо об'ємно вербалізує досліджену групу морально-етичних рис характеру людини в АМКС. Під час формування цих

одиниць відбувається процес асоціативно-образного запозичення з інших концептуальних сфер, за якого спостерігається домінування таких асоціативно-образних паралелей «людина – зооморфізм» (16%), «людина – предмет / артефакт» (14,7%), «людина – антропоморфізм» (14%).

З погляду аксіології серед досліджених АКФО відчутна значна кількісна перевага одиниць із негативною оцінкою, і це співвідношення складає у дослідженій групі одиниць 48% (-) : 22% (+). Решту відсотків складають нейтрально-оцінні одиниці. Серед негативно-оцінних одиниць слід особливо виокремити ті, які вербалізують гіпоконцепт «гордовитий, пихатий, зверхній» і в семантиці яких відчувається доволі гостра негативна реакція носіїв англійської мови на ці риси характеру людини.

Фрагментарний аналіз національно-культурно релевантності семантики досліджених одиниць засвідчує наявність у них як універсальних, так і специфічних і навіть унікальних ознак. Цілком очевидним є також відображення в їх семантиці різноманітних елементів історії, культури, традицій, специфіки світобачення й світорозуміння носіїв англійської мови, їх асоціативно-образного мислення.

Перспективу дослідження складає необхідність подібного аналізу й інших морально-етичних рис характеру людини, зокрема тих, що демонструють її ставлення до інших людей, а також тих, що виявляються у ставленні до матеріальних цінностей, до праці, до будь-якої справи, до виконання обов'язків тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Помирча С.В. Вербалізація фразеологічних одиниць на позначення якостей характеру людини. Молодий вчений. № 6.1 (46.1). Донецький держ. університет, 2017. С. 64–67. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/6.1/17.pdf>.
2. Бабич Н.Д. Етичні норми – засобами фразеології. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine43-16.pdf>.
3. Буянова Л.Ю., Коваленко Е.Г. Русский фразеологизм как ментально-когнитивное средство языковой концептуализации сферы моральных качеств личности. Москва: Флинта, 2012. 184 с.
4. Дмитренко О.П. Рисы характера людини через призму фразеологічних одиниць сучасної німецької мови. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/20524/1/93-94.pdf>.
5. Моторний О.А. Рисы характера людини та їх відображення у фразеології верхньолужицької мови. Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур.

- Пам'яті академіка Леоніда Булаховського. 2013. Вип. 22. С. 95–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kdsm_2013_22_14.
6. Арсентьева Е.Ф. Сопоставительный анализ фразеологических единиц (на материале фразеологических единиц, семантически ориентированных на человека в английском и русском языках). Казань: Изд-во Казанск. ун-та, 1989. 123 с.
 7. Багаутдинова Г.А. Человек во фразеологии: антропоцентрический и аксиологический аспекты: автореф. дис. ... док. филол. наук: 10.02.20. Казань, 2007. 45 с.
 8. Гергокова Ж.Х. Фразеологическая концептуализация понятия «человек» (на материале карачаево-балкарского, английского и русского языков): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Нальчик, 2004. 138 с.
 9. Чайківська А.В. Семантичні особливості фразеологічних одиниць на позначення рис характеру людини (на матеріалі англійської, французької та української мов). Житомир, 2016: Електронна бібліотека Житомирського держ. ун-ту імені Івана Франка. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/21322>.
 10. Мізін К.І. Людина в дзеркалі компаративної фразеології: монографія. Кременчук: Щербатих О.В., 2011. 448 с.
 11. Сошко О.Г. Семантичні особливості компаративних фразеологічних одиниць на позначення морально-етичних рис людини (на матеріалі української, німецької та англійської мов). Мова і культура. Вип. 16. Т. 3. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. С. 228–235. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2013_16_3_38.
 12. Сошко О.Г. Фразеологічна репрезентація внутрішніх рис людини: Особливості внутрішньої форми і семантики (на матеріалі української, німецької та англійської мов): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Київ, 2014. 19 с.
 13. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник. Київ: Т-во «Знання», 2005. 1056 с.
 14. Мізін К.І. Англо-український словник компаративної фразеології. Кременчук: Щербатих О.В., 2010. 120 с.
 15. Longman Dictionary of English Idioms. Lnd: Longman, 1980. 387 p.
 16. A Dictionary of American Idioms / Revised by Adam Makkai. New York, 1975. 392 p.
 17. Психологічна енциклопедія / упор. О.М. Степанов. Київ: «Академвидав», 2006. 424 с.
 18. Маклаков А.Г. Общая психология. СПб.: Питер, 2001. 592 с.
 19. М'ясоїд П.А. Загальна психологія. Київ: Вища школа, 1998. 479 с.
 20. Билиця У.Я. Дихотомічний характер концепту «людина» в мовній картині світу. Дискурсні стратегії лінгвістики XXI століття: Збірник матеріалів конференції (укр., англ., рос., нім., франц., польск. мовами) / Укл. А.І. Радю. Львів: Видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка, 2011. С. 74–76.
 21. Билиця У.Я. Дихотомічні мікроконцепти «красивий» – «некрасивий» в англійській картині світу засобами англійської фразеології. Вісник Прикарпатського університету. Філологія. Вип. 44–45. Івано-Франківськ, 2015-2016. С. 153–160.
 22. Билиця У.Я. Дихотомія емоцій людини «веселий, радісний, щасливий» – «невеселий, сумний, нещасний» в англійській картині світу (на матеріалі компаративної фразеології). Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2017) : матеріали IV Міжнародної наукової конференції / відп. ред. Н.Я. Яцків; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2017. С. 170–176.
 23. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
 24. Електронний словник ABBYY Lingvo. URL: <http://www.lingvo.ua/>.